

Potențialul economic al României oglindit în Expoziția agricolă, viticolă, horticolă, zootehnică și de industrie casnică a Moldovei întregite, organizată la Iași în anul 1923

VIRGILIU Z. TEODORESCU

Toamna anului 1923 a cunoscut efervescența etalării la Iași, vechea Capitală a Moldovei, a celor mai bune realizări obținute de stat și particulari în cadrul Expoziției agricole, viticole, horticole, zootehnice și de industrie casnică a Moldovei întregite¹.

Această inițiativă din primul pătrar al secolului al XX-lea a avut un scop bine gândit și definit de inițiatori și organizatori, reușind, în final, să ilustreze evoluția agriculturii și raporturile sociale după anul 1906, când la București această parte de țară participase și prezentase rezultate ce reflectau moduri de viață tradițională. Scurgerea a circa 20 de ani, vitregiile războiului și dificultățile provocate de crizele economice și sociale au determinat anumite situații pe care anul 1923, prin această expoziție, le-a înregistrat.

Experiența anului 1906, capacitatea intelectuală a inițiatorilor și organizatorilor s-au reflectat în modul de gândire și realizare atât a expoziției propriu-zise, dar mai ales prin modul cum a fost lansată campania de depistare, recoltare, înregistrare a mărturiilor care urmau să fie supuse unei selecții și apoi expunerii adecvate în această expoziție. Gândită ca o muncă monografică, zestrea informațională rămasă, din păcate, numai parțial cunoscută, constituie în prezent, dar mai ales în viitor, când vor fi coroborate informațiile cu noi depistări, posibilitatea de a cerceta de pe multiple planuri aspectele evidențiate în această expoziție, și, totodată, o serie de deziderate ale aceluia deceniu care nu și-a găsit atunci rezolvare, urmând a fi supuse unei analize care să ducă la reținerea acelor obiective ce constituie o problemă de actualitate și a deceniilor noastre.

Idee a anului 1921, gândită inițial pentru a fi realizată în anul 1922, atunci când se trece la materializarea ei. În acest sens, în scopul declanșării lucrărilor de organizare a fost convocat, în zilele de 28 și 29 mai 1922, un congres în aula Universității din Iași. În cadrul acestei reuniuni științifice, discuțiile s-au purtat în plenară și pe secțiuni. Atunci s-a hotărât să fie adoptată formula de expunere în trei grupe a produselor în viitoarea expoziție. Le menționăm pentru a sugera concepția organizatorilor:

a) Grupa pavilioanelor oficiale care urmau să cuprindă:

- pavilionul agriculturii generale, realizat pe județe, prezentând probe de semințe, plante, varietăți cu indicatoare care să reflecte rezultatele obținute. Pentru o ilustrare mai amplă se preconiza alcătuirea unor hărți ale județelor, la care datele să fie comparate cu situația anului 1906, fotografiile ale instituțiilor agricole, peisaje. Tot în acest pavilion urmau să fie expuse și mostre de insecte vătămătoare din agricultură. Un loc special se rezerva expunerii cărții agricole;
- pavilionul viticulturii și horticulturii;

¹ Arh. St. Buc., fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 386/1923, f. 10–11.

- pavilionul zootehnicii;
- pavilionul agriculturii;
- pavilionul anchetei sociale;
- pavilionul industriei casnice, sericulturii și artei naționale la sate.

b) Grupa pavilioanelor statului:

- pavilionul Ministerului Agriculturii;
- pavilionul Direcției Regiei Monopolurilor Statului;
- pavilionul Silviculturii, pescăriei și vânătorii.

c) Grupa pavilioanelor particulare:

- pavilionul inițiativei particulare pe tărâmul progresului;
- pavilioane speciale ale agriculturii, viticulturii, horticulturii, industriei casnice, zootehnicii și produse derivate;
- pavilionul fabricilor de industrializare a produselor agricole, viticole și horticole.

Pentru informarea celor interesați, în luna iunie 1922 a fost elaborată o broșură care cuprindea informații referitoare la programul general, componența organelor de coordonare a organizării expoziției. Deschiderea expoziției era preconizată pentru data de 15 septembrie 1923. Timp de o lună, vizitatorii aveau posibilitatea de a lua la cunoștință diferitele aspecte evidențiate de expozanți. Broșura aducea la cunoștință și componența Comitetului executiv al Comisariatului General. Președinte fusese desemnat savantul Petru Poni, membru al Academiei Române, iar ca membri au fost aleși: Zoe Gh. Mârzescu, D. Tacu, dr. C. Enășescu, general adj. D. Gherculescu, dr. A. Căpățână, secretar al Comitetului executiv a fost desemnat C. V. Oescu.

Ca membri ai Comisariatului General au fost desemnați și primarul orașului Iași, prefectul județului, prefectul Poliției Iași, senatorul C. Crupenschi, prof. univ. Haralamb Vasiliu, colonel C. Gorgos, în calitate de viticultor, I. Botez, directorul Băncii Iașilor, M. Wachtel, directorul Băncii Moldova, ing. I. Casetti, inspectorul agronom Virgil Urdea, preotul C. Dron, prof. Gh. Ghibănescu, Constantin I. Ciulei, inginer agricol. Au fost desemnați și membrii corespondenți pentru București, Cernăuți și Chișinău. Capitala era reprezentată prin dr. Gh. C. Ionescu Sisești, ing. M. Manoilescu și I. Berceanu. Secretar general a fost Vasile Sadoveanu.

Munca desfășurată de organizatori urma să se materializeze atât prin expoziția de la Iași, cât și printr-o lucrare de anvergură cuprinzând 25 de capitole. La elaborarea acestora erau antrenati oameni de știință, cercetători, funcționari superiori din Ministerul Agriculturii².

Primăria Municipiului Iași, luând în discuție programul alcătuit de Comisiunea pentru realizarea expoziției, a aprobat, în unanimitate, ideea, apreciind că o asemenea manifestare interesează Iașul în viața sa economică, hotărând și locul amplasării pe platoul Copoului³.

Astfel se localiza și adăpostea această inițiativă, care urma să se desfășoare sub patronajul și cu participarea Ministerului Agriculturii. Această idee a organizării expoziției a apărut ca o necesitate a ilustrării profundelor transformări determinate de schimbările intervenite după război, ca urmare a aplicării reformei agrare. Ea a răspuns și imperativului care reclama popularizarea rezultatelor bune. Faptul că organizatorii expoziției își propuseseră să efectueze o anchetă agricolă

² Ibidem, f. 34–35.

³ Arh. St. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar 216/1922, f. 8 (Decizia nr. 116 din 9 mai 1923).

care urma să consemneze situația la zi, pentru a scoate în evidență, prin metode comparative rezultatele remarcabile obținute prin folosirea unei tehnici agricole corespunzătoare, concomitent cu aplicarea consecventă a indicațiilor date de specialiști, demonstrează cât era de necesar pentru propășirea întregii economii a României să fie stimulată producția agricolă.

Câteva din momentele care au reclamat organizatorilor găsirea celor mai adecvate soluții sunt de menționat. La 11 mai 1922, în numele comisariatului general, dr. C. Enășescu și dr. Căpățână solicitau sprijin tehnic pentru amenajarea terenului de pe platoul Copoului, care fusese afectat pentru organizarea expoziției⁴. Primăria municipiului Iași a pus la dispoziție o suprafață de teren de circa 5 ha. Expoziția era încadrată de parcul sportiv și Observatorul astronomic. Ministerul de Război a pus la dispoziție 19 pavilioane. Alte terenuri din apropiere au fost repartizate pentru demonstrațiile practice cu mașinile agricole.

Preconizată inițial pentru toamna anului 1922, expoziția a fost realizată în același anotimp al anului 1923, întrucât au fost o serie de dificultăți, inclusiv de natură urbanistică, care au reclamat contribuții umane și materiale. La sfârșitul anului 1922 a fost elaborat un plan definitiv al amplasării diverselor pavilioane, cuprinzând și repartizările pe spații ale expozanților. Planul a fost întocmit de N. Ribalschi⁵.

La 16 februarie 1923, președintele Comisariatului General, prof. univ. Petru Poni adresa, pentru 18 februarie, o invitație către membrii Comisariatului pentru a participa la o ședință plenară⁶. Cu acest prilej erau analizate stadiile în care se aflau diversele aspecte cu care se confruntau organizatorii. În acest sens au fost adoptate o serie de măsuri organizatorice. Subvențiile acordate de Ministerul Agriculturii, Uniunea Sindicatelor Agricole, Societatea Națională de Agricultură s-au constituit în principalele surse care au finanțat lucrările de amenajare a expoziției. Fiecare județ participant a primit ca spațiu de expunere un stand de circa 7,50 m p. S-a preconizat ca exponatele premiate la expozițiile județene ce urmau să fie organizate între 1–15 august să fie aduse și expuse în aceste standuri. Informațiile necesare includerii în broșurile de popularizare urmau a fi trimise organizatorilor până la 1 august.

În incinta expoziției s-a preconizat și aducerea a 6 case țărănești reprezentative pentru zonele etnografice. Urmău a fi montate două din zona de munte, trei din zona de deal și o casă de pescar. Ele urmau a fi înzestrate cu toate obiectivele specifice zonei spre a fi reprezentative pentru gospodăriile țărănești. Aceste piese etnografice urmau a se integra cu participări definitive la zestrea preconizată a Muzeului agricol și de artă națională a Moldovei.

Apropierea datei de inaugurare a expoziției ridica noi și noi probleme în fața organizatorilor. Au fost situații când înțelegerea și bunăvoința au fost cele care au lichidat o serie de dificultăți inerente. În luna septembrie 1923, se făceau intervenții pentru plățirea lucrărilor efectuate în scopul prelungirii liniei de tramvai, circa 800 m, până la cel de al doilea rond⁷.

Atenția orașului gazdă față de participanți s-a manifestat prin măsurile luate pentru asigurarea transportului pe C.F.R. la un preț redus de 75% și 50%, iar pentru cazarea grupurilor, în mod gratuit, s-a asigurat încartiruirea la Regimentul 7

⁴ Ibidem, f. 10.

⁵ Ibidem, f. 23 (Plan la scara 1:2000).

⁶ Ibidem, f. 17.

⁷ Ibidem, f. 28 a.

Roșiori, unde s-au repartizat 500 de paturi⁸. Pentru asigurarea divertismentului participanților, au fost antrenate muzicile militare și orchestrele din Iași. Orientarea vizitatorilor a fost asigurată și printr-o broșură alcătuită în așa mod încât să se constituie și o valoroasă călăuză la monumentele istorice, a locurilor pitorești din Iași și împrejurimi.

La 27 septembrie 1923 a avut loc, pe o vreme ploioasă, deschiderea oficială a expoziției. Ca invitat de onoare a participat și generalul francez H. Berthelot. Expoziția a rămas deschisă pentru public până la 31 octombrie 1923, bucurându-se de un larg interes din partea vizitatorilor. Înlesnirile de transport și cazare au facilitat multora posibilitatea de a veni la Iași în acest interval de timp și a lua cunoștință cu tot ceea ce organizatorii consideraseră ca fiind reprezentativ pentru a fi expus în conformitate cu cele stipulate în programul-cadru lansat la început de drum.

Ca o încununare a aprecierilor publicului vizitator, reacției presei și specialiștilor, la 10 februarie 1924, în incinta clădirii Prefecturii județului Iași a avut loc solemnitatea înmânării diplomelor și medaliilor acordate de Comisariatul general al expoziției⁹. Beneficiarii au achitat câte 50 de lei pentru diplomă, 300 lei pentru medalia de aur, 250 de lei pentru medalia de argint și 200 de lei pentru medalia de bronz¹⁰. Erau medaliile bătute pentru Ministerul Agriculturii, după macheta artistului C. Cristescu¹¹. Medaliile aveau un diametru de 60 mm.

Pentru organizatori, experiența le demonstrase că organizarea expoziției, prin efortul uman și material, dar mai ales prin mesajul către publicul larg, impunea perpetuarea acțiunii printr-o formulă care, de la caracterul temporar, să se transforme într-o manifestare perenă, care să se constituie componentă a vieții culturale a Iașului. În acest context se înscrie și expunerea de motive la proiectul de statut al Asociației culturale ce preconiza să patroneze Muzeul agricol și de industrie casnică a Moldovei întregite¹².

R É S U M É

L'article nous présente l'exposition de 1923 organisée à Iassy, exposition qui reflétait la situation de la Moldavie du point de vue de l'économie agraire : agriculture, viticulture, horticulture, zootechnie, industrie menagère.

P R É C I S

The article talks about the exhibition of 1923 from Iași, which reflected the situation of Moldavia concerning its economical development.

⁸ Ibidem, f. 38.

⁹ Ibidem, f. 54.

¹⁰ Ibidem, f. 56; dosar 351/1923, cuprinzând diferite materiale.

¹¹ Gh. Buzdugan, Gh. Niculiță, *Medalii și plachete românești*, București, 1971, p. 265.

¹² Const. I. Ciulei, *Expunere de motive la proiectul de statut al Asociației culturale „Muzeul agricol și de industrie casnică a Moldovei întregite”*, Fălticeni, 1927, 24 p.